

Рівненський державний

гуманітарний університет

Студентський дайджест

Збірник наукових матеріалів здобувачів
вищої освіти

№ 4
2021

Рівненський державний гуманітарний університет
Психолого-природничий факультет

Студентський дайджест

збірник наукових матеріалів здобувачів вищої освіти

Випуск 4

Рівне, 2021

УДК 159.9+316.6

Студентський дайджест. Збірник наукових матеріалів здобувачів вищої освіти – Випуск 4. – Рівне: РДГУ, 2021. – 145 с.

Головний редактор:

Павелків Роман Володимирович – доктор психологічних наук, професор, перший проректор, завідувач кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету

Виконавчі редактори:

Безлюдна Валентина Іванівна – кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Корчакова Наталія Вікторівна – доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Павелків Віталій Романович – доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри загальної психології та психодіагностики, декан психолого-природничого факультету Рівненського державного гуманітарного університету.

Друкується за рішенням Вченої Ради РДГУ (протокол № 12 від
29 грудня 2021 р.)

За достовірність фактів, дат, назв тощо відповідальність несуть автори матеріалів.

Вайлі пропонує до двадцять методик і діагностичних технік: методи орієнтовані на неусвідомлене нефеноменальне Я; методи спрямовані на аналіз глобального самоствавлення; методи, призначені для соціальних вимірів Я-концепція [1]. Метою методики «Рефлексивний опитувальник довіри до себе» Т. П. Скрипкиної є вимірювання довіри до себе у значущих сферах життя – сімейній, інтимній, соціальних контактах, в навчанні [3]. Методика «Діагностика рівня розвитку рефлексивності» А. В. Карпова спрямована на визначення ступеня розвитку рефлексивності як особистісної властивості; «Шкала загальної самоефективності» Р. Шварца, М. Єрусалема призначена для вимірювання суб'єктивного відчуття особистісної ефективності [1].

Висновки. У підлітковому віці дитина робить значний поступ в усвідомленні своєї особистості, тому самоствавлення у підлітків є необхідним компонентом формування ставлення до людей, до самого себе. Позитивне самоствавлення лежить у вірі підлітка в свої можливості. Самоствавлення являє собою особистісне утворення, яке активно відтворюється самою особистістю допомогою різних компенсаторних тактик. Процес самопізнання є складним і досить суперечливим, самооцінка – часто не адекватна та нестійка.

Дослідження особливостей самоствавлення підлітків здійснюється за допомогою методики «Q-сортування» (Q-sort) В. Стефансона; методики «Тест-опитувальника для визначення самоствавлення особистості» В.В. Столін, С.Р. Пантелеєв, методики «Рефлексивний опитувальник довіри до себе» Т. П. Скрипкиної, методики «Шкала самоповаги» М. Розенберг, методики «Діагностика рівня розвитку рефлексивності» А. В. Карпова, методики «Шкала загальної самоефективності» Р. Шварца, М. Єрусалема, методики «Можливі Я» В. Ромека, Х. Маркус, П. Нуріус в адаптації Г. М. Прихожан, методики «Оцінка потреби у схваленні» Д. Крауна, Д. Марлоу в адаптації Ю. Л. Ханіна, Є. П. Ільїна.

Список використаних джерел

1. Пантїлеєв С. Р. Самоотношение как эмоционально-оценочная система / С. Р. Пантїлеєв. — М. : МГУ, 1991. — 110 с.
2. Прихожан А. М. Диагностика личностного развития детей подросткового возраста / Прихожан А. М. — М: АНО «ПЭБ», 2007. — 56 с
3. Скрипкина Т. П. Психология доверия: учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / Т. П. Скрипкина. — М. : Академия, 2000. — 264 с.

УДК 159.942: 159.922.8

ЕМПАТІЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇЇ ФОРМУВАННЯ У РАННЬОМУ ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ

Шпраха Л., здобувач ОС «Магістр»

спеціальності 053 «Психологія», 2 курс, РДГУ

Кулакова Л. М., кандидат психол. наук, доцент

Актуалізація нових цінностей в освіті, кардинальні зміни у соціально-культурному житті суспільства вимагають виховання людей нового типу. Становлення особистості, здатної до співчуття, співпереживання, сприйняття емоційних проявів іншої людини забезпечує її успішну адаптацію у сучасному соціокультурному просторі. Розвиток емпатії є невід'ємною частиною формування особистості, виховання у індивіда культури міжособистісної взаємодії, розвитку здатності людини керувати своїми почуттями та переживаннями. Вивчення проблеми емпатії важливе тим, що вона формує успішне входження індивіда в суспільство, допомагає йому адаптуватися, ефективно спілкуватися, взаємодіяти з іншими людьми, оскільки найбільший успіх в спілкуванні мають люди з високо розвиненою емпатією.

Величезна кількість вчених присвятили свої праці вивченню проблеми емпатії, зокрема, Е. Тітченер, Т. Ліппс, Д. Ріццолатті, С. Барон-Коен і С. Вілрайт, В. Косоногов. Різні

аспекти розвитку особистості висвітлювалися в роботах відомих вітчизняних психологів та педагогів (К. А. Абульханова-Славська, М. Й. Боришевський, Д. Б. Ельконін, О. В. Запорожець, Г. С. Костюк, С. Д. Максименко, Н. І. Непомняща, В. А. Сухомлинський, та інші), які стали методологічним та теоретичним підґрунтям багатьох досліджень цієї проблеми. Серед них значне місце посідають дослідження емоційного розвитку, чутливості, сприяння та співпереживання (Л. І. Джрнзаян, А. Д. Кошелева, Я. З. Неверович, Л. П. Стрелкова). Низка досліджень була присвячена саме окремим аспектам розвитку емпатії та її компонентів (Л. П. Алексеева, С. Б. Борисенко, Л. П. Виговська, Т. П. Гаврилова, Л. П. Стрелкова, І. М. Юсупов), співвідношенню емпатії та моральності (А. А. Валантінас, А. В. Соломатіна, Н. О. Шевченко), впливу різних факторів на процес виховання емпатії (Р. О. Агавелян, Г. Ф. Михайліченко), сутності емпатії як різновиду просоціальних тенденцій (Р. В. Павелків, Н. В. Корчакова).

Мета дослідження – проаналізувати соціально-психологічний зміст феномену емпатії, а також психологічні особливості формування емпатійності особистості у період ранньої юності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Термін «емпатія» має грецьке походження і означає «em» – спрямований в середину та «pathos» – глибоке, сильне почуття, близьке до страждання. Наукове поняття «емпатія» увійшло в психологію на початку нашого століття, однак історія вивчення цього питання розпочалася набагато раніше.

Термін «емпатія» був введений психологом Е. Тітченером для позначення внутрішньої активності, результатом якої є інтуїтивне розуміння ситуації іншої людини. Науковець інтегрував філософські ідеї про симпатію та теорію вчування Е. Кліффорда і Т. Ліпса. У сучасній психології це поняття інтерпретується як «здатність індивіда емоційно реагувати на переживання інших людей, розуміти їх стан, відчуття і думки» [5, с. 121]. Здатність до усвідомленні почуттів іншої людини має не тільки різну міру вираженості, але й різні рівні розвитку та особливості прояву. Можна виділити три види емпатії:

Раціональна або інтелектуальна. У ній на першому місці – усвідомлене прийняття емоційного стану особистості, його раціональний аналіз. Важливу роль у цьому виді емпатії відіграють асоціації із раніше пережитими ситуаціями, тобто з досвідом. Людина розмірковує над поведінкою партнера, згадує схожу ситуацію і переживає подібні почуття. Ефективність цього виду емпатії залежить від багатства емоційного досвіду індивіда. Недаремно кажуть, що зрозуміти людину, яка страждає, зможе лише той, хто сам страждав.

Психоемоційна емпатія, заснована на механізмі психічного зараження. Найяскравіше вона виражена у людей з надмірно чутливою нервовою системою, здатних сприймати емоційні сигнали від інших людей усіма органами відчуттів. Люди, схильні до такої емпатії, часто не усвідомлюють цього і страждають від своєї надмірної чутливості і нервових перевантажень.

Інтуїтивно-прогностичний вид. Це емпатія, що спрямована у майбутнє. Люди, наділені нею, здатні співпереживати не тільки миттєвим почуттям партнерів, але й можуть передбачити їх емоційні реакції на події, які ще не відбулися, на власні ще нескоені вчинки. Люди, схильні до такого виду емпатії часто надто емоційно сприймають будь-які події, що може спричинити небажані наслідки. Наприклад, вони намагаються не спізнюватися додому, оскільки відчувають, як буде хвилюватися рідна людина, що чекає вдома.

Здатність людини до емпатії, тобто до співчуття, співпереживання іншій людині, називається емпатійни здібностями. Індивіда, у якого емпатія відрізняється врівноваженістю і найвищим ступенем вираженості її когнітивних, емоційних і поведінкових компонентів, можна назвати емпатійною людиною. У такої людини розвинене вміння відчувати, передбачати і розпізнавати емоційні стани інших людей, проявляти своє співчуття у різних ситуаціях, спрямованих на посилення благополуччя людей.

У юнацькому віці особливо важлива потреба в доброзичливих відносинах, які передбачають тенденцію до повного осмислення і визнання іншого, встановлюючи інтимно-особистісний характер спілкування у взаємодії з однолітками, а потім і зі значущими дорослими. Протягом ранньої юності (від 15-16 до 17-18 років) особистість виходить на

рубіж відносної зрілості, в цей період завершується бурхливий ріст і розвиток організму, а також первинна соціалізація. В юності у молодого людини виникає проблема вибору життєвих цінностей. Юність прагне сформуванню внутрішню позицію стосовно себе («Хто Я?», «Яким Я повинен бути?»), стосовно інших людей, а також до моральних цінностей. Саме в юності молода людина свідомо обирає своє місце серед категорій добра і зла. «Честь», «гідність», «право», «обов'язок» та інші, що характеризують особистість, гостро хвилюють людину в юності [4, с. 268]. Саме тому період ранньої юності вважається одним із найсприятливіших етапів у формуванні емпатійності особистості.

Як і будь-яке емоційне явище, емпатія піддається розвитку. В онтогенезі дитини виділяють два механізми емпатії, що розвиваються послідовно: співпереживання як спільне переживання неблагополуччя іншого; співчуття - усвідомлений відгук на емоційний стан іншого. Як комунікативна якість особистості юнацького віку, емпатія є найпершим регулятором взаємин між людьми. Вона проявляється в прагненні допомагати іншим людям, також передбачає розвиток гуманістичних цінностей особистості студентів. Емпатія у юнацькому віці є важливим елементом комунікативного процесу. По відношенню до нього вона може виконувати функцію забезпечення особливого фону взаємодії партнерів, способу отримання, обробки та перевірки достовірності інформації двома способами: 1) мотивуючи індивіда на отримання інформації для посилення власної включеності у процес спілкування; 2) діючи у якості зворотнього зв'язку на вже зібрану інформацію [3, с. 114].

За дослідженнями Л. П. Журавльової [2], в умовах адекватної соціальної ситуації розвитку підліткової та юнацької вік (вік дорослішання) є дуже важливим для позитивної динаміки емпатії, інтеграції її в особистісну якість. У цьому віці відбувається становлення емпатійності як вікової особливості особистості. А у ранньому юнацькому віці емпатія стає інтегральною характеристикою особистості у якій проявляється її ставлення до світу, людей і до власної особи; розвиваються її найвищі форми.

Під інтегральною емпатією авторка розуміє цілісне, ієрархічно структуроване, багатовимірне утворення. Її феноменологічною основою є відображення світу переживань іншої людини і трансформація цих переживань у власні. Відображення переживань та їх трансформація може бути різної міри складності і відбуватися на різних рівнях: психофізіологічному, психічному, соціопсихологічному і трансцендентному (духовному) [2, С. 292 – 293].

Розвиток емпатійних здібностей у юнаків пов'язаний з їх емоційною збудливістю, а також з впливом соціальних груп, у яких вони виховуються. В. В. Бойко виділяє такі причини низької емпатійності [1, с. 151]:

- байдужість до особистості, відчуженість. Відчуженість перетворюється в соціально нормативну поведінку, коли кожна людина намагається прагнути до незалежності, усамітнення, відстороненості;

- психологічний дискомфорт особистості. Якщо людина агресивна, тривожна, депресивна або ж спантеличена, то їй просто не на часі глибоке осмислення проблем інших людей. Враження про причини поведінки однолітка стає поверхневим. Це призводить до появи необґрунтованих порад або вимог до іншого. Емпатійні здібності можна розвивати за допомогою ігрових методів, але найбільш ефективними є заняття з елементами тренінгу (інтерактивні заняття). Найбільш значущим є тренінг активного слухання. Не менш важливим є використання художніх текстів в програмі розвитку емпатичних здібностей.

Висновки. Таким чином, є дві важливі причини, через які кожній людині необхідна емпатія. По-перше, без неї людина не зможе стати не тільки успішною, але навіть повноцінним членом суспільства. У неї будуть проблеми із взаємодією та спілкуванням з іншими людьми. Адже без розвиненої здатності до емпатії неможливе ні розуміння стану партнерів, ні адекватна реакція на їх дії. Друга причина полягає в тому, що люди з високим рівнем емпатії є цінними членами суспільства. Емпати часто стають душею компанії, неформальними лідерами, і до них прислухаються не через страх, а з поваги. Існує ще кілька причин, через які варто розвивати цей дар природи: допомагаючи іншим і відчуваючи їх подяку, людина підвищує свою самооцінку; емпатія необхідна для успіху в багатьох

професіях: педагога і лікаря, актора і менеджера з продажу, психолога і управлінця; володіння емпатією підвищує рівень творчого потенціалу; емпат відчуває брехню, тому обдурити його складно.

Впродовж юнацького віку найчастіше спостерігається позитивна динаміка показників емпатії. Молоді люди стають більш самостійними, впевненими в собі, цілеспрямованими, відповідальними за власні рішення, співчутливими та емпатійними. Останнє допомагає їм адекватно відобразити внутрішній світ Іншого, проявляти до нього толерантність, знаходити спільні інтереси та позиції. Індивідуальні особливості емпатійних здібностей в юнацькому віці детерміновані характером навколишнього суспільства юнаків, що, обумовлюється цілим комплексом різноманітних соціально-психологічних факторів. Емоційна сторона емпатійних здібностей у юнацькому віці відіграє важливу роль для розуміння способу мислення і поведінки інших людей.

Список використаних джерел

1. Диагностика уровня эмпатических способностей / В. В. Бойко // Практическая психодиагностика. Методики и тесты: Учебное пособие / ред. и сост. Райгородский Д. Я. – Самара, 2001. – С. 486-490.
2. Журавльова Л. П. Психологія емпатії / Л. П. Журавльова : Монографія. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2007. – 328 с.
3. Павелків Р. В., Корчакова Н. В. Просоціальний розвиток особистості: монографія / Р. В. Павелків, Н. В. Корчакова. – Рівне : О. Зень, 2013. – 384 с.
4. Павелків Р. В. Вікова психологія : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Р. В. Павелків. – К. : Кондор, 2011. – 468 с.
5. Психологічна енциклопедія / Автор-упорядник О. М. Степанов. – К. : «Академвидав», 2006. – 424 с.

УДК 159.922.8:316.61

ОСОБЛИВОСТІ МІЖОСОБИСТІСНИХ СТОСУНКІВ У ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ

Ющук Аліна, здобувач ОС «бакалавр»

спеціальності 053 «практична психологія», 2 курс, РДГУ

Керівник: Дзеджера О.В., старший викладач

Міжособистісні стосунки юнаків є досить актуальною темою сьогодення, адже взаємодія однолітків дає змогу вступати у певні зв'язки та стосунки з ними, із соціальними групами тощо. Міжособистісні стосунки також дуже впливають як на активність, так і на успішність юнаків у їхній навчальній діяльності. Також ці стосунки дуже впливають на студентство, те, як юнаки пристосовуються до нових умов, до нового колективу та більшість із них до нового житла. Розглядається спрямованість юності на пошук свого місця у світі та готовність на осмислення всього сущого.

Мета дослідження - проаналізувати особливості міжособистісних стосунків у юнацькому віці.

Міжособистісні стосунки – це сукупність зв'язків між людьми, які виражаються у формі почуттів, суджень та звернень один до одного. Міжособистісні стосунки тісно пов'язані із сприйманням і розумінням людьми один одного, взаємодією та підтримкою у подальшому спілкуванні. Саме від ступеню розвитку емоційної адекватності, згуртованості та їх співвідношення у колективі залежить рівень міжособистісних стосунків. Варто згадати, що В. М. Мясіщев вважав, що особистість визначає саме її ставлення до людей, що є одночасно взаємовідносинами. Важливою рисою міжособистісних стосунків є загострення потреби в дружбі, яка стає стійкішою і глибшою. Більшість випадків у потребі дружби зустрічалося саме у юнацькому віці. В цьому віці, на чому зауважують Д. Баркова та В. Нудель, люди по особливому відносяться до стосунків зі своїми однолітками, вони прагнуть до позитивних емоцій та взаємної підтримки [1, с. 25]

ЗМІСТ

БЕЛІЧЕНКО У. Арт-терапія як засіб корекції тривожності молодших школярів	3
БЕЛІЧЕНКО У. Арт-терапія як засіб корекції тривожності молодших школярів.....	7
БЫЛИНСКАЯ Е. Проявление синдрома эмоционального выгорания у медицинских работников	10
БОРТНИК М. Психологічні особливості проявів інфантилізму в підлітковому віці.....	14
ВЛАСНОВА А. Психологічні особливості подружніх стосунків із різним типом прихильності у різні вікові періоди	17
ВОЙТОВИЧ К. Психологічний аналіз розвитку креативності в молодшому шкільному віці.....	20
ВОЛОЩУК В. Особливості організації театральної діяльності у психолого-педагогічному просторі	22
ГАВРИЛЮК О., НАЗРЕЦЬ Л. Вплив вікових особливостей на мотивацію навчальної діяльності школярів	25
ГНІВОШЕВСЬКА А., КУЛАКОВ Р. Психологічні особливості комп'ютерної залежності у підлітковому віці	28
ГРИЦЮК К. Причини булінгу у підлітковому віці	32
ГУРАНЕЦЬ А. Особливості взаємозв'язку психологічного благополуччя та адаптації студентів-першокурсників до навчання у ЗВО.....	34
ДАВИДЮК В., ХОМИЧ І. Роль спілкування у формуванні особистості	37
ДВОРАК Д., КУЛАКОВА Л. Психологічна профілактика боулінгу серед молодших школярів.....	39
ДЕМ'ЯНЮК В., КУЛАКОВА Л. Сепарація як феномен міжособистісних стосунків.....	43
ДЗЬОБА Ю. Теоретичний аналіз понять «однодітна» та «багатодітна» родини	46
ДОЛЯ Т. Психологічні особливості проявів прокрастинації у дорослому віці	50
КЛИМЧУК І., КУЛАКОВА Л. Психологічний стрес сучасної молоді: чинники та особистісні детермінанти	53
ЛЕВЧЕНЯ В., НАЗРЕЦЬ Л. Пізнавальний інтерес як мотив навчально-пізнавальної діяльності школярів	56
МАРКОВА І. Емпіричне дослідження ціннісних орієнтацій у підлітковому віці.....	59
МИСАН Я. Основні підходи до розвитку творчої діяльності у сучасній педагогічній і психологічній науці	62
МИХАЙЛОВА Т. Емпіричне дослідження особливостей поведінки підлітків у конфліктних ситуаціях	65
МИХАЛЮК Ю. Референтна група однолітків як фактор прояву конфліктності в юнацькому віці	69
НОВОСАД Т. Проблема комунікативної компетентності майбутніх фахівців.....	72
ОЛЕКСІЙЧУК Д. Особливості ціннісної сфери підлітків	75
ОСТАПУК О. Вплив емоцій на успішність студентів	78

ПАВЛОВА Р., КУЛАКОВА Л. Вплив соціальних мереж на зміст ціннісних орієнтацій у підлітковому віці	81
ПАВЛЮК І., БЕРЕЗЮК Т. Психологічна допомога особистості методами арт-терапії	84
ПАЗДНІКОВА С. Психологічні чинники дезадаптації дітей молодшого шкільного віку.....	89
ПИЛИПЧУК І. Основні підходи до розуміння соціально-психологічної адаптації у сучасній психологічній науці	90
ПОЛЮХОВИЧ Т., БЕРЕЗЮК Т. Емоційний інтелект як складова професійної успішності майбутніх фахівців	93
ПОЛЯК К. Інноваційні підходи до управління сучасним загальноосвітнім навчально-виховним закладом	96
САВА О., КОРЧАКОВА Н. Пути формирования национального самосознания (Зарубежный опыт).....	97
САВЧУК В. Особливості самопрезентації студентів.....	99
САКОВСЬКА О. Особливості психологічного дослідження тривожності підлітків ...	102
САМЧУК І. Особливості корекції тривожності у ранньому юнацькому віці	104
СВИСТУН В. Особливості психологічної корекції шкільної тривожності молодших школярів	108
СЕМЕНЧЕНКО Р., КОРЧАКОВА Н. Емоційна направленість як чинник мізогінії	110
СОСОНЮК О., СОЗОНЮК О. Індивідуальні особливості регуляції і саморегуляції поведінки підлітка	112
ТАРАРОВА А. Сучасні підходи до організації навчально-виховного процесу в інклюзивному класі	115
ТИШИНСЬКА Я., ЮРЧУК О. Особливості використання спортивного танцю в процесі розвитку рухової активності дітей старшого дошкільного віку	117
ТРАЧИК М. Теоретичне та експериментальне вивчення експериментальне вивчення особливостей ігрової діяльності дітей на етапі вікових криз	119
ХОМА О., БЕРЕЗЮК Т. Психологічні підходи до вивчення феномену академічної прокрастинації у студентському віці.....	122
ЧИЧУК Ю. Вплив взаємостосунків із батьками на особистісний розвиток дитини ...	125
ЧОРНОУС Я., НАЗАРЕЦЬ Л.М. Психологічні умови впливу на формування пізнавального інтересу школярів.....	127
ШЕВЧУК О. Особливості психологічного дослідження самоствавлення підлітків ...	130
ШПРАХА Л., КУЛАКОВА Л. Психологічні умови впливу на формування пізнавального інтересу школярів	132
ЮЩУК А. Особливості міжособистісних стосунків у юнацькому віці	135
ЯКИМЕЦЬ М., КУЛАКОВА Л. Чинники психологічного благополуччя особистості.	137
ЛОНГІНОВА О., КОРЧАКОВА Н. Феномен співзалежності в аб'юзивних стосунках	141